

Nr 42.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning, m. m., dels o c k i ämnet väckta motioner.

Genom en den 24 mars 1950 dagtecknad proposition, nr 192, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1:o) Lag

om ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning från och med den 1 januari 1951 skall hava ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att 10 § 1 mom. samma lag¹ icke skall äga giltighet efter den 31 december 1950.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

1 §.

Denna lag — — — — — här nedan.

Från lagens tillämpning undantagas:

a) arbete, som — — — — —	ävensom fiske,
f) skogsarbete samt kolning i mila, ändock att arbetet icke är att hänföra till skogsarbete, ävensom flottning,	f) skogsarbete samt kolning i mila, ändock att arbetet icke är att hänföra till skogsarbete,
g) upptagning av — — — — —	detaljhandeln äger tillämpning,
k) arbete, varå arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer äger tillämpning, samt ²	k) arbete, varå arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer äger tillämpning, samt
l) arbete, som — — — — —	hans bostad.

¹ Jfr 1945: 271 och 1947: 217.

² Enligt lag den 23 maj 1947 skall 1 § andra stycket k) hava denna lydelse endast t. o. m. den 31 december 1950. Eljest gällande lydelse är »k) sådant arbete i hotell-, restaurang- eller kaféerörelse, som är att hänföra till allmänhetens direkta betjänande, samt».

Beslut enligt 3, 5, 6, 7 eller 10 § lagen om arbetstidens begränsning, vilket påkallas med hänsyn till denna lag, må meddelas efter den 31 augusti 1950, dock med verkan tidigast från och med den 1 januari 1951.

2:o) Lag

om fortsatt giltighet av arbetstidslagen den 23 maj 1947 (nr 216) för hotell, restauranger och kaféer.

Härigenom förordnas, att arbetstidslagen den 23 maj 1947 för hotell, restauranger och kaféer, vilken gäller till och med den 31 december 1950, skall äga fortsatt giltighet efter sistnämnda dag.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehåft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen
inom första kammaren
nr 500 av herr *Lundqvist* och
nr 501 av herr *Lundgren*, samt
inom andra kammaren
nr 581 av herr *Hagberg* i Malmö och
nr 582 av herr *Östlund* m. fl.

I motionerna I: 500 och II: 581, vilka äro likalydande, har yrkats, »att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 192 angående lagen om fortsatt giltighet av arbetstidslagen den 23 maj 1947 för hotell, restauranger och kaféer måtte besluta, att lagens 4 § erhåller sådan lydelse, att turisthotell må använda arbetstagare till arbete under en tid av högst 288 timmar under loppet av 6 kalenderveckor, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderlig lagtext.»

I motionerna I: 501 och II: 582, vilka jämväl äro likalydande, ha motionärerna hemställt, »att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 192 angående flottningsarbetets infogande i den allmänna arbetstidslagen måtte besluta, att endast sådant flottningsarbete medtages, som utföres vid skiljeställen, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderlig lagext.»

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de genom propositionen framlagda lagförslagen, ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna

åberopat till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

I propositionen föreslås att allmänna arbetstidslagen den 16 maj 1930 utsträcker till att omfatta även flottningsarbete samt att arbetstidslagen den 23 maj 1947 för hotell, restauranger och kaféer i sin gällande lydelse göres definitiv genom att den nuvarande tidsbegränsningen i fråga om lagens giltighetstid undanröjes. Här nedan kommer först att behandlas frågan om laglig reglering av arbetstiden vid flottning. Därefter följer en redogörelse för frågan om fortsatt arbetstidslagstiftning för hotell, restauranger och kaféer.

I. Arbetstiden vid flottning.

Inledning.

Arbetstiden vid flottningsarbete är icke reglerad i gällande arbetstidslagstiftning. Sedan frågan härom vid olika tillfällen berörts i riksdagen, anhöll riksdagen i skrivelse den 19 april 1947 (nr 107), att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en utredning av frågan om laglig reglering av arbetstiden vid flottning samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Den av riksdagen önskade utredningen har numera ombesörjts av arbetsutredningen — tillsatt den 15 mars 1947 med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 februari samma år för att verkställa en allmän översyn av arbetstidslagstiftningen — som den 1 december 1949 avlämnat betänkande i ämnet (SOU 1949: 58). I betänkandet föreslås att allmänna arbetstidslagen, d. v. s. lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning, utsträcker till att omfatta även flottningsarbete.

Över detta betänkande ha efter remiss yttranden avgivits av arbetarskyddsstyrelsen — som i ärendet hört skogsyrkesinspektören i norra distriktet — arbetsmarknadsstyrelsen — som inhämtat yttranden från länsarbetsnämnderna i den nordliga delen av landet — domänstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, Svenska arbetsgivareföreningen, Föreningen skogsarbeten, Värmlands och Västra Bergslagens skogsarbetsgivareförening, Svenska flottledsförbundet — som bifogat yttrande från Dalelvarnes flottningsförening — Svenska lantarbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige samt Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet.

Arbetsutredningens betänkande.

Såsom närmare framgår av sid. 65—71 i betänkandet föreslår utredningen, att arbetstiden vid flottningsarbete göres till föremål för laglig reglering genom att den allmänna arbetstidslagens tillämpningsområde utsträcker att omfatta även dylikt arbete.

Till närmare utveckling av sin ståndpunkt framhåller utredningen i fråga om behovet av en laglig arbetstidsreglering av flottningsarbete bl. a., att en successiv sänkning av arbetstiden vid flottningsarbete framstår såsom i hög grad önskvärd. Undersökningsmaterialet utvisade, att arbetstiden, särskilt vid vissa flottleder, vore mycket lång. En daglig arbetstid om 13 timmar vore icke ovanlig. Ehuru en flottningsarbetares arbetsdag till en del bestode av bevaknings- och passningsarbeten, som fordrade jämförelsevis liten ansträngning, vore dessa arbeten dock icke utan påfrestningar särskilt vid ogynnsamma väderleksförhållanden. För en sänkning av arbetstiden talade även den omständigheten att man därigenom borde kunna underlätta rekryteringen till yrket, främst bland de yngre arbetarna. Det vore visserligen sant, att flottningsarbetet i och för sig utövade en viss lockelse, särskilt för den som tidigare varit sysselsatt i skogsarbete. Detta förringade dock icke angelägenheten av en minskning av arbetstiden. Emellertid vore det enligt utredningens mening icke möjligt att genom en lagstiftning i någon större utsträckning omgestalta arbetsförhållandena utan att man riskerade allvarligt avbräck för flottningsarbetet. Skulle en lagstiftning införas, måste denna avpassas så, att flottningsarbetets rationella bedrivande icke äventyrades. Man måste sålunda i varje fall under en mer eller mindre lång tid efter införandet av en lagstiftning medgiva förhållandevis långa arbetstider.

Enligt vad utredningen uttalar kunde visserligen tvekan uppstå, om det under sådana förhållanden överhuvud vore påkallat med en arbetstidslagstiftning för flottning. Man kunde nämligen räkna med, att om den tekniska utvecklingen medgäve en förkortning av arbetsdagens längd, denna komme att sjunka även om lagstiftning icke infördes på området. Emellertid funnes det anledning tro, att förkortningen skulle bli större och gå fortare, därest en samhällelig myndighet med representanter för arbetsmarknadens parter bevakade förefintliga möjligheter till förkortning.

Vidare anför utredningen.

Möjligheten av att genomföra en lagstiftning på förevarande område har erkänts av representanter för arbetsmarknadens båda parter. Att under sådana förhållanden även i fortsättningen hålla flottningsarbetarna utanför lagstiftningen måste främst ur psykologiska synpunkter vara mindre välbetänkt. Flottningsarbetarna känna, att de i visst avseende blivit satta i en särställning. De ha icke tillförsäkrats samma skydd från samhällets sida som det stora flertalet arbetare numera åtnjuta. Det torde för övrigt vara en uppfattning, vartill praktiskt taget alla ansluta sig, att lagstiftningen rörande arbetstidens begränsning bör göras så omfattande som detta med hänsyn till förhållandena är möjligt. Vad nu anförts synes utredningen vara av synnerlig betydelse, då det gäller att ta ståndpunkt till införandet av en laglig reglering av arbetstiden för flottningsarbetare.

Utredningen upptager härefter till bemötande vissa från arbetsgivarsidan framställda erinringar mot en arbetstidsreglering och anför härom.

Mot tanken att söka nedbringa arbetstiden har framförts, att anställningstiderna vid flottningsarbetet vore korta, varför även förhållandevis långa dagliga arbetstider icke skulle skada arbetarna. Mot denna mening torde emellertid böra framhållas, att arbetarna under de delar av året, då de icke äro sysselsatta med flottningsarbete, ha andra arbetsuppgifter att utföra. Några flottningsföreningar ha gjort gällande att arbetarna själva icke skulle önska en förkortad arbetstid. Anledningen härtill skulle närmast vara arbetarnas farhåga för att arbetsförtjänsterna om arbetstiden förkortades skulle komma att nedgå. Vidare har framhållits, att arbetarna i varje fall vid avlägset belägna arbetsplatser skulle ha föga vinst av en arbetstidsförkortning, enär de saknade möjligheter att utnyttja fritiden. Gentemot nyssnämnda påstående, att arbetarna själva icke skulle önska en arbetstidsförkortning, böra framhållas de starka krav, som sedan länge framförts från organiserat arbetarhåll om erhållande av kortare arbetstid. Enligt vad de experter uppgivit, som inom utredningen företråda Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet, delas denna åsikt av det stora flertalet medlemmar. Frågan i vad mån en förkortad arbetstid kommer att påverka arbetarnas sammanlagda förtjänster är av den natur, att den faller vid sidan av utredningens uppdrag, varför anledning saknas att här ingå på detta spörsmål. Ett flertal flottningsföreningar har anfört att flottningsarbetare icke lede av större ohälsa än andra arbetare. Emellertid är sambandet mellan de betingelser, varunder arbetet utföres, och de enskilda arbetarnas hälsotillstånd enligt utredningens erfarenheter från tidigare undersökningar knappast möjligt att avgöra. Ofta ge sig verkningarna av överansträngning och ohälsosamma arbetsförhållanden tillkänna först vid högre ålder, varvid det i regel är ytterligt svårt att bestämma orsakssammanhagen.

Vissa av flottningsföreningarna anförda svårigheter av huvudsakligen teknisk karaktär har utredningen ej funnit anledning bemöta, enär arbetsgivarsidans uttalande, att man kunde godtaga en laglig reglering av arbetstiden, enligt utredningens mening finge folkas så att dessa problem kunde lösas under de särskilda förutsättningar som angivits.

Vad angår frågan på vad sätt en arbetstidsreglering bör genomföras framhåller utredningen.

Den allmänna arbetstidslagens huvudsyfte är att begränsa arbetstiden till 48 timmar i veckan eller att i varje fall begränsa tiden så, att den genomsnittliga arbetstiden under viss längre tidrymd blir den nyss angivna. Längre arbetstid än 48 timmar i veckan förutsättes skola uttagas endast då särskilda förhållanden göra detta oundvikligt. Anlitandet av övertid skall alltså vara ett undantag, icke en regel. Vid flottningen är det emellertid icke möjligt — i varje fall icke inom överskådlig tid — att generellt tillämpa så kort arbetstid som 48 timmar i veckan vare sig denna tid bestämmes för kalendervecka eller som genomsnitt för ett antal veckor. För en betydande del av flottningsarbetet måste regelmässigt avsevärt längre arbetstid tillämpas. Det blir alltså nödvändigt att tillgripa övertid i mycket stor utsträckning. Ur dessa synpunkter skulle det i viss mån strida mot arbetstidslagens innebörd att lägga flottningsarbetet under lagen. Man skulle till och med som ett skäl häremot kunna anföra, att tillåtandet av övertid i vidsträckt omfattning vid flottning skulle kunna bidra till att

övertid inom andra näringsområden bleve en mera vanlig företeelse än vad för närvarande är fallet, icke såsom det bör vara, ett undantag föranlett av särskilda omständigheter.

Emellertid finner utredningen, att en speciallagstiftning för flottning å andra sidan måste väcka betänkligheter. Att utöver de redan förefintliga ganska talrika speciallagarna på arbetstidslagstiftningens område införa ytterligare en ny lag för ett visserligen mycket betydelsefullt men med hänsyn till antalet utförda dagsverken så begränsat område som flottningsarbetet borde icke utan tvingande skäl komma i fråga. Strävandena på arbetstidslagstiftningens område ginge mot såvitt möjligt enhetliga bestämmelser. Resultatet i fråga om den medgivna arbetstidens längd skulle för övrigt med all sannolikhet bli detsamma vilket av de båda alternativen man valde. Att införa en speciallagstiftning som ett provisorium hade utredningen ej ansett vara en ur praktiska synpunkter lämplig väg.

Utredningen förordar sålunda att den allmänna arbetstidslagens tillämpningsområde utvidgas till att omfatta även flottningsarbetet. Detta sker emellertid under två uttryckliga förutsättningar.

Den första är att den ordinarie arbetstiden utan maximering för dygn regleras för längre tidsperiod än en vecka. Den andra förutsättningen är att tilldelning av extra övertid sker i sådan omfattning, att flottningsarbetets rationella bedrivande icke försvåras. Vid bedömandet av detta senare spörsmål bör emellertid all hänsyn tagas till den tekniska utvecklingen och vilka möjligheter denna kan ha medfört att begränsa den dagliga arbetstiden. Utredningen anser sig kunna förvänta, att omfattningen av denna övertid så småningom kommer att minska, varför de anförda betänkligheterna i en framtid komma att väga mindre tungt.

Utredningen förordar att lagändringen träder i kraft den 1 januari 1951. Eftersom det för flottningsföreningarna måste vara av mycket stor betydelse att i god tid före början av 1951 års flottningssäsong äga kännedom om det sätt, varpå arbetstiden närmare skall regleras, föreslår utredningen såsom en övergångsbestämmelse att beslut, varom här kan vara fråga, skola kunna meddelas redan från och med den 1 september 1950, dock med verkan tidigast från och med den 1 januari 1951.

Yttranden.

Utredningens förslag tillstyrkes eller lämnas utan erinran av *arbetarskyddsstyrelsen* (majoriteten), *arbetsmarknadsstyrelsen* (majoriteten), *länsarbetsnämnderna i Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län* samt *Landsorganisationen och Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet*.

Skogsyrkesinspektören i norra distriktet — som framför en del erinringar

i anledning av utredningens förslag — förklarar sig icke vilja taga avstånd från en lagreglering av flottningsarbetarnas arbetstid men förordar visst anstånd med lagstiftningens ikraftträdande.

Vattenfallsstyrelsen tager i sitt yttrande icke bestämd ståndpunkt för eller emot utredningens förslag utan förklarar endast, att om gällande arbetstidslagstiftning skall utsträckas till att omfatta även flottningsarbete, det vore av största vikt att dispensmöjligheterna vederbörligen utnyttjades i sådana fall, där vattenkraftens utnyttjande i särskilt hög grad vore beroende på flottningens snabba genomförande.

Utredningens förslag avstyrkes av *domänstyrelsen, länsarbetsnämnden i Jämtlands län, Svenska arbetsgivareföreningen, Föreningen skogsarbeten, Värmlands och Västra Bergslagens skogsarbetsgivareförening, Svenska flottledsförbundet, Svenska lantarbetsgivareföreningen samt Dal-elfjarnes flottningsförening*. I flertalet av dessa yttranden anses emellertid, att hinder icke möter mot att göra allmänna arbetstidslagen tillämplig å arbete vid skiljeställen.

Departementschefen.

Föredragande departementschefen, *statsrådet Möller*, erinrar i propositionen om att flottningen icke alltid varit helt undantagen från arbetstidslagstiftningens tillämpning. Den år 1919 antagna arbetstidslagen — bestämmelserna i gällande lag gå i huvudsak tillbaka på 1919 års lagstiftning — omfattade nämligen flottning vid skiljeställen. År 1921 beslöto emellertid statsmakterna, att arbetet vid skiljeställen i likhet med övrigt flottningsarbete skulle undantagas från lagens tillämpning.

Departementschefen uttalar i propositionen vidare bland annat följande:

»Utredningens förslag har lämnats utan erinran av bl. a. arbetarskyddsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. Mot förslaget har emellertid också särskilt från arbetsgivarhåll framförts kritik av skiftande innehåll. Jag vill i det följande något närmare uppehålla mig vid denna kritik. Dessförinnan vill jag emellertid erinra om att — såsom också framhållits i direktiven för arbetstidsutredningen — det i och för sig framstår såsom önskvärt att i fråga om arbetstiden möjligast enhetliga bestämmelser gälla och att därför de nuvarande undantagen från lagstiftningens tillämpningsområde böra i den mån så låter sig göra slopas eller begränsas.

För att återgå till den mot arbetstidsutredningens förslag riktade kritiken gäller denna framförallt att flottningsarbetet vore av sådan natur att det ej lämpade sig för en lagreglering; i varje fall vore en reglering icke möjlig inom ramen för den allmänna arbetstidslagen. En laglig reglering skulle hindra en smidig anpassning av arbetstiden efter arbetets starka växlingar vid olika tider och på skilda platser. Det har vidare framhållits, att det

skulle strida mot allmänna arbetstidslagens syfte att därunder införa arbete, som förutsatte att lagens undantagsbestämmelser om övertid måste under avsevärd tid framåt tagas i anspråk.

I anledning härav vill jag framhålla, att med det mjuka sätt, enligt vilket utredningen tänkt sig flottningens inordnande under lagen, all rimlig hänsyn torde kunna tagas till flottningsarbetets behov av tillräcklig och varierad arbetstid. Att märka är även att utredningens representanter för arbetsgivarsidan ansett en laglig reglering av arbetstiden vid flottning tekniskt genomförbar, därest regleringen sker i överensstämmelse med utredningens förslag. Och den omständigheten att övertid i rätt stor utsträckning kan behöva tillgripas synes mig icke utgöra något avgörande skäl mot att göra allmänna arbetstidslagen tillämplig å flottningsarbetet. Invändningen härom torde böra vika för intresset av såvitt möjligt enhetliga arbetstidsbestämmelser. Framför allt bör en speciell lagstiftning undvikas när det såsom här gäller ett relativt begränsat arbetsområde och dessutom arbetet för flertalet arbetstagare ej är av någon längre varaktighet.

Det har emellertid anförts betänkligheter mot utredningens förslag också av den anledningen, att i många fall ej ens med anlitan av lagens maximala möjligheter i fråga om övertid erforderlig arbetstid skulle kunna beredas flottningen och att — särskilt med beaktande av den nuvarande arbetskraftssituationen — förslagets genomförande därför skulle lägga oöverstigliga hinder i vägen för flottningens rationella bedrivande. Dessa farhågor synas mig överdrivna. De undersökningar, som utredningen verkställt angående flottningsarbetet under de senare åren, visa nämligen att praktiskt taget allt flottningsarbete skulle ha rymts inom den allmänna arbetstidslagens yttre ram. Och erfarenheterna tala för att, om en laglig arbetstidsreglering genomföres, arbetstiden kommer att utnyttjas mera effektivt än tidigare.

Vidare har gjorts gällande att flottningsarbetet ägde sådant intimt samband med skogsarbetet att en laglig reglering av flottningsarbetarnas arbetstid borde anstå till dess arbetstidsfrågan kunde lösas även för skogsarbetarna. Tillräckliga skäl härför torde dock icke föreligga. Arbetsförhållandena vid skogsarbetet torde nämligen vara så olika dem vid det flottningsarbete, som nu föreslås infört under arbetstidslagen, att några väsentliga slutsatser av en undersökning rörande skogsarbetarnas arbetstidsproblem knappast torde vara att förvänta för flottningens vidkommande.

Beträffande de uttalanden, som arbetstidsutredningen gjort rörande allmänna arbetstidslagens tillämpning å flottningsarbete, har arbetarskyddsstyrelsen anført, att den fattat dessa uttalanden så, att arbetarskyddsstyrelsen åtminstone under de närmaste åren skulle bevilja generella undantag utan särskild undersökning av de enskilda fallen. I anledning härav vill jag erinra om att genom den nu föreslagna arbetstidsregleringen möjlighet vinnas för arbetarskyddsstyrelsen att fortlöpande följa utvecklingen

på detta område. Sedan erfarenhet vunnits rörande arbetstidsbehovet vid flottningsarbetet och möjligheterna att genom rationalisering av arbetet eller eljest nedbringa arbetstiden, bör dispensprövningen ske under beaktande av de i varje särskilt fall föreliggande omständigheterna. För möjliggörande av erforderlig planering av arbetet torde dispens böra avse hel flottningssäsong.

Från skogsyrkesinspektörshåll har framförts frågan, huruvida en flottningsarbetare kunde utan hinder av bestämmelserna i allmänna arbetstidslagen hos olika arbetsgivare sysselsättas under längre sammanlagd arbetstid än den medgivna, i samband varmed påyrkats särskilda bestämmelser angående tillsynen å lagens efterlevnad beträffande flottningsarbetet. Nämda spörsmål är emellertid gemensamt för allt arbete, som omfattas av arbetstidslagstiftningen; och härutinnan torde gälla att hänsyn endast tages till förhållandena hos varje särskild arbetsgivare. Det torde icke kunna göras gällande att arbetstidslagstiftningens effektivitet blivit lidande härav. Detta synes ej heller vara att befara i fråga om flottningsarbetet. Några särskilda bestämmelser för detta arbetsområde torde ej vara påkallade.»

II. Hotellarbetstidslagen.

Inledning.

Med anledning av att arbetstidslagen den 23 maj 1947 (nr 216) för hotell, restauranger och kaféer — som den 1 januari 1948 avlöste en lag av år 1944 i samma ämne — gäller endast t. o. m. den 31 december 1950 och statsmakterna således dessförinnan måste taga ståndpunkt till frågan om fortsatt lagstiftning på detta område, uppdrog Kungl. Maj:t den 6 maj 1949 åt arbetarskyddsstyrelsen att verkställa utredning rörande hittills vunna erfarenheter angående den nuvarande lagens verkningar samt att till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag i fråga om förlängning av giltighetstiden för lagen och ändringar i densamma, som kunde anses erforderliga.

Arbetarskyddsstyrelsen har på grund härav berett samtliga yrkesinspektörer och följande organisationer tillfälle att till styrelsen inkomma med yttrande, nämligen Svenska arbetsgivareföreningen, Handelsn arbetsgivareorganisation, Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter, Sveriges centrala restaurangaktiebolag, Sveriges konditorförening, Svenska turisthotellens riksförbund, Svenska turistföreningen, Aktiebolaget Trafikrestauranger, Stockholms kaféidkareförening, Reso — folkrörelsernas rese- och semesterorganisation, Föreningen allmännyttiga kafébolag, Sveriges kafé- och konditoriägareförbund, Kooperationens förhandlingsorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Sverges hotell- och restaurangpersonals förbund, Svenska livsmedelsarbetareförbundet, Svenska handelsarbetareför-

bundet, Tjänstemännens centralorganisation och Tjänstemannaförbundet för hotell och restauranger.

Yttranden ha inkommit till arbetarskyddsstyrelsen från yrkesinspektörerna och samtliga nämnda organisationer utom Aktiebolaget Trafikrestauranger, Reso, Sveriges kafé- och konditoriägareförbund samt Svenska livsmedelsarbetareförbundet.

Med skrivelse den 10 januari 1950 har arbetarskyddsstyrelsen redovisat det av Kungl. Maj:t erhållna uppdraget. I skrivelsen föreslås, att arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer efter vissa formella ändringar förlänges utan tidsbegränsning. Styrelsens förslag är enhälligt.

Över förslaget ha, efter remiss, yttranden avgivits av kommerskollegium, socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter, Sveriges centrala restaurangaktiebolag, Handelns arbetsgivareorganisation, Sveriges konditoriförening, Sveriges kafé- och konditoriägareförbund, Svenska turisthotellens riksförbund, Kooperationens förhandlingsorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Sveriges hotell- och restaurangpersonals förbund, Tjänstemännens centralorganisation, Tjänstemannaförbundet för hotell och restauranger och Aktiebolaget Trafikrestauranger.

I remissyttrandena har behovet av en fortsatt lagstiftning på detta område ej ifrågasatts, men yrkanden om vissa jämkningar i de nuvarande bestämmelserna ha framförts.

Arbetarskyddsstyrelsens utredning.

I de yttranden som avgivits till arbetarskyddsstyrelsen, har icke ifrågasatts annat än att en arbetstidsreglering för hotell, restauranger och kaféer är behövlig även i fortsättningen.

I fråga om den nuvarande lagens verkningar framhålles i flera yttranden att bristen på arbetskraft varit särskilt märkbar inom hotell- och restaurangbranschen och att det därför på sina håll varit svårt att ordna personalens arbetstid enligt lagens föreskrifter. *Yrkesinspektören i första distriktet* uttalar i anslutning härtill, att det med hänsyn till det exceptionella arbetsmarknadsläget icke varit möjligt att få en klar uppfattning om lagens verkningar och att en förlängning av densamma i oförändrat skick under ytterligare tre år därför syntes motiverad. Även enligt den mening, som uttalas av *yrkesinspektörerna i sjätte och sjunde distriktet*, borde lagen prövas ytterligare under en begränsad tid.

Landsorganisationen, i vilkens yttrande *Sveriges restaurangpersonals förbund* och *Svenska handelsarbetareförbundet* instämt, uttalar, att lagen i allt väsentligt fungerat tillfredsställande och att erfarenheterna av densamma motiverade att lagstiftningen gjordes definitiv. Samma uppfattning uttalas av *yrkesinspektören i andra distriktet*.

I övriga yttranden till arbetarskyddsstyrelsen har ställning icke tagits till frågan huruvida en fortsatt lagstiftning på förevarande område borde göras tidsbegränsad eller icke. Från skilda håll framhålles emellertid, att den nuvarande lagen i stort sett fungerat till de berörda parternas belåtenhet. *Yrkesinspektörerna i tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde och tionde distriktet* uttala sålunda, att vid besök på arbetsplatser samt konferenser med arbetsgivare och arbetstagare några önskemål icke framförts om ändringar i lagen. Icke heller *yrkesinspektören i åttonde distriktet* och *Kooperationens förhandlingsorganisation* ha funnit anledning till erinringar mot lagen, och enligt *Tjänstemannaförbundet för hotell och restauranger*, i vars yttrande *Tjänstemännens centralorganisation* instämt, har lagen i stort sett väl fyllt sitt ändamål.

Någon mera genomgripande revision av lagen har icke påyrkats från något håll. Däremot ha i en del yttranden framställts önskemål om jämkning i vissa föreskrifter av tämligen begränsad räckvidd.

Arbetarskyddsstyrelsen uttalar för egen del att det knappast kunde råda någon tvekan om att den lagstadgade arbetstidsregleringen för personalen vid hotell, restauranger och kaféer borde bibehållas även i fortsättningen. Såvitt av styrelsens erfarenheter kunde bedömas, hade den nu gällande lagen kunnat genomföras utan större svårigheter och utformningen av lagen hade i stort sett visat sig vara tillfredsställande. Sedan numera nära fem år förflutit från den tidpunkt, då den första lagstiftningen på förevarande område trädde i kraft, finge enligt styrelsens mening tiden anses mogen att giva lagen definitiv giltighet.

Remissyttranden.

I yttrandena över arbetarskyddsstyrelsens förslag har någon erinran icke framställts mot att lagstiftningen på förevarande område gäves definitiv giltighet. *Arbetsmarknadsstyrelsen* anför i denna fråga.

På grund av de arbetskraftsförhållanden, som varit rådande under den tid arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer prövats, kan det vara svårt att avgöra, vilken verkan lagen haft ur arbetsmarknadssynpunkt. Bristen på arbetskraft och andra omständigheter ha medfört en onormal omsättning och rörlighet inom detta arbetsområde. Nyrekryteringen har nästan helt begränsats till korttidsarbetande, okvalificerad arbetskraft, vilket hindrat den stabilisering av förhållandena, som lagen annars måhända skulle ha medfört. Den stora omsättningen av tillfällighetsarbetande utlänningar inom området har ytterligare bidragit till att förrycka utvecklingen.

Det finnes emellertid anledning förmoda, att arbetstidslagen ändock haft gynnsam inverkan och att den aktuella arbetskraftssituationen skulle ha varit än mer bekymmersam, om lagen icke funnits. Styrelsen anser, att — sedan en viss stabilisering nu inträtt på arbetsmarknaden — lagen i fortsättningen bör få ökad betydelse för det ifrågavarande arbetsområdet. Mera ordnade förhållanden komma sannolikt att inverka gynnsamt på re-

kyreringen av kvalificerad arbetskraft, vilket kan sägas vara av största betydelse för denna näringsgrens ställning på arbetsmarknaden.

Av utredningen framgår, att inga väsentliga ändringsförslag framlagts, vilket torde få tolkas så, att den nuvarande lagens utformning är tillfredsställande. Från denna utgångspunkt och med hänsyn till behovet av en lagstadgad arbetstidsreglering för hotell, restauranger och kaféer även i fortsättningen tillstyrker styrelsen, att lagen nu göres definitiv.

Departementschefen.

T. f. chefen för socialdepartementet, *statsrådet Danielson*, har i propositionen *beträffande frågan om fortsatt arbetstidslagstiftning på förevarande område* uttalat bland annat följande:

»Utan tvivel erfordras även i fortsättningen bestämmelser i lag angående arbetstiden för hotell-, restaurang- och kafépersonal. Den nu gällande lagen har liksom dess föregångare prövats under en tid, då bristen på arbetskraft varit besvärande och andra mindre normala förhållanden rått på arbetsmarknaden. Det är därför naturligt, om vissa svårigheter på sina håll uppstått vid lagens tillämpning. Emellertid framgår av utredningen i detta ärende, att lagstiftningen, såsom den nu är utformad, likväl i stort sett fungerat tillfredsställande och att den väl fyller sitt syfte. Några röster ha ej heller höjts för lagstiftningens slopande. Tvärtom anses allmänt att lagen borde få permanent karaktär. För egen del ansluter jag mig till denna tanke och tillstyrker således, att hotellarbetstidslagstiftningens giltighet i fortsättningen icke begränsas till viss tid.

Vid övergång till en definitiv lagstiftning rörande arbetstiden för hotell-, restaurang- och kafépersonal uppstår frågan, huruvida bestämmelser härom liksom hittills böra upptagas i en särskild lag eller inarbetas i den allmänna arbetstidslagen. Jag vill då erinra om att särskilda sakkunniga — arbetsutredningen — enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 februari 1947 tillkallats för att inom socialdepartementet biträda med utredning rörande en allmän översyn av arbetstidslagstiftningen. Enligt direktiven för utredningsarbetet ha de sakkunniga bl. a. att pröva, huruvida det vore lämpligt att i den allmänna arbetstidslagen inrymma en reglering av arbetstiden på de områden, där f. n. en speciallagstiftning gäller. Utredningen härom är ännu icke slutförd; under sådana omständigheter synes man tills vidare böra bibehålla den nuvarande anordningen med en särskild arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer.»

Ifrågasatta ändringar i den nu gällande lagstiftningen.

Såsom förut antytts ha en del av de myndigheter och sammanslutningar som hörts i ärendet yrkat, att en del ändringar måtte vidtagas i de nu gällande bestämmelserna. Arbetarskyddsstyrelsen har icke ansett sig kunna biträda något av dessa yrkanden men — såsom även berörts — föreslagit vissa andra jämkningar i lagen. Här skall endast beröras den i 4 § hotell-

arbetstidslagen föreskrivna treveckorsberäkningen, vilken berörts i flera yttranden till arbetarskyddsstyrelsen.

I nämnda paragraf stadgas, att arbetsgivare icke må använda arbetstagar till arbete under längre tid, raster och måltidsuppehåll oräknade, än 144 timmar under loppet av tre kalenderveckor. Arbetstiden må under en tidrymd av 24 timmar, räknat från klockan 6 på morgonen ena dagen till samma tid påföljande dag, ej överstiga 11 timmar.

Enligt *Svenska turisthotellens riksförbund*, i vars yttrande *Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter* och *Svenska arbetsgivareföreningen* instämt, kunde det icke vara rimligt, att turisthotell och pensionat av säsongbetonad karaktär, vilka hade en synnerligen ojämn besöksfrekvens och därmed en ojämn arbetsbelastning, skulle åläggas att fördela arbetstimmarna på samma sätt som företag av mera allmän karaktär. De nästan oövervinnliga svårigheter, som uppstått med treveckorsperioderna, skulle kunna avsevärt övervinnas, om säsongföretagen hade rätt att fördela arbetstiden på sexveckorsperioder. Förbundet erinrar i detta sammanhang om att de bestämmelser, som gällde för de svenska turisthotellen, vore helt okända i andra om den utländska turistströmmen konkurrerande länder och att turisthotellen i dessa länder därför hade större möjlighet att bereda de resande den service som erfordrades. Jämväl *Svenska turistföreningen* har — dock utan att framställa något yrkande — framhållit, att arbetstidsbestämmelserna särskilt vid föreningens fjällanläggningar medfört stora svårigheter.

För egen del framhåller *arbetarskyddsstyrelsen*, att hittills vunna erfarenheter av lagens verkningar icke givit stöd för uppfattningen, att en beräkning av arbetstiden för längre tid än tre veckor i allmänhet skulle vara erforderlig. I de enstaka fall då så kunde vara erforderligt — det torde här bli fråga om turisthotell och därmed jämförliga företag med utpräglad säsongbelastning — hade styrelsen möjlighet att medgiva av behovet påkallat undantag.

Departementschefen.

Föredragande departementschefen har beträffande nu berörda fråga, ävensom vissa andra därmed närbesläktade frågor, i propositionen uttalat följande:

»De bestämmelser i 4 § hotellarbetstidslagen, mot vilka erinringar framställt i detta ärende, funnos upptagna redan i 1944 års hotellarbetstidslag och underkastades en ingående granskning vid tillkomsten av den nu gällande lagen. Vid den allmänna översyn av arbetstidslagstiftningen, som arbetstidsutredningen har i uppdrag att verkställa, torde dessa bestämmelser ånyo bli föremål för en grundlig prövning från skilda utgångspunkter. Med hänsyn härtill och då den föreliggande utredningen icke bibragt mig övertygelsen att någon omedelbar ändring i de nu gällande reglerna är av

behovet påkallad, förordar jag i likhet med arbetarskyddsstyrelsen att de nuvarande bestämmelserna i 4 § överförs till den nya lagen i oförändrat skick.»

Lagrådet.

Lagrådet har lämnat de genom propositionen framlagda lagförslagen — de förslag som avse lagen om arbetstidens begränsning sådana de slutligen utformats i en gemensam lagtext — utan anmärkning.

Utskottet.

Reglering av arbetstiden vid flottning.

I sitt utlåtande nr 19 till 1947 års riksdag i anledning av väckta motioner om laglig reglering av arbetstiden i flottningsarbete uttalade utskottet, att en sådan reglering vore önskvärd. Utskottet hemställde i utlåtandet, vilket godkändes av riksdagen, att riksdagen i anledning av motionerna måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om laglig reglering av arbetstiden vid flottning samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Den begärda utredningen har nu verkställts av arbetstidsutredningen, vars betänkande i ämnet ligger till grund för förevarande proposition.

Resultatet av utredningen har befast utskottet i dess uppfattning, att arbetstiden för flottning bör lagligen regleras. Arbetstiden vid flottning är, enligt vad utredningen giver vid handen, osedvanligt lång, låt vara att en del av densamma stundom åtgår till mindre krävande uppgifter. Nämnda förhållande är uppenbarligen ägnat att framkalla ohälsa och förslitning hos dem, som deltaga i flottningen. Den omständigheten, att flottningsarbetet vanligen pågår under allenast någon månad av året, bör enligt utskottets mening ej leda till att flottningsarbetarna ställas vid sidan av det skydd, som arbetstidslagen avser att lämna. I detta sammanhang förtjänar att erinras, att hos yrkets egna utövare föreligger ett starkt önskemål att få arbetstiden reglerad efter samma grunder som för flertalet övriga arbetare. Då nu möjlighet visats föreligga, om än med viss svårighet, att inrymma flottningsarbetet under arbetstidslagen, är utskottet av den uppfattningen, att nämnda lag bör utsträckas till att omfatta även detta arbete. En särlagstiftning avseende flottning, vilket diskuterats vid frågans tidigare behandling, anser sig utskottet, med hänsyn bland annat till det pågående samordningsarbetet inom arbetstidslagstiftningen, icke böra förorda.

Flottningsarbetets upptagande i arbetstidslagen torde emellertid medföra vissa olägenheter. Sålunda får antagas, att de möjligheter till övertid, som lagen för särskilda förhållanden erbjuder, i stor utsträckning komma att utnyttjas. Detta kan enligt utskottets mening icke vara alldeles i överensstämmelse med lagens anda. Ett tyngande dispensförfarande — extra övertid får endast uttagas efter medgivande av arbetarskyddsstyrelsen — kom-

mer troligen att bliva följderna av den föreslagna lagstiftningen. Utskottet räknar dock med, att en fortsatt rationalisering av flottningsarbetet och ett mer effektivt utnyttjande av arbetstiden i sinom tid kommer att medföra en bättre anpassning av flottningsarbetet till lagens normalstadganden. Någon omedelbar, genomgripande verkan är alltså ej att påräkna av den tillämnade arbetstidsregleringen.

Hotellarbetstidslagen.

I propositionen föreslås att nämnda lag göres definitiv genom att den nuvarande tidsbegränsningen i fråga om lagens giltighetstid undanröjes. Häremot ha de myndigheter och organisationer, som haft att taga ställning till förslaget, ej haft något att erinra. Även utskottet är av den mening, att lagen bör förlänas giltighet utan tidsbegränsning.

Vad beträffar den i motionerna I: 500 och II: 581 begärda ändringen av 4 §, innebärande att turisthotell skulle få använda arbetstagare till arbete under en tid av högst 288 timmar under loppet av sex kalenderveckor, får utskottet hänvisa till den av departementschefen i propositionen lämnade uppgiften, att vid den allmänna översyn av arbetstidslagstiftningen, som arbetstidsutredningen har i uppdrag att verkställa, förevarande stadgande torde bliva föremål för en grundlig prövning från skilda utgångspunkter. Vid angivna förhållanden är utskottet ej berett att nu taga ställning till det genom motionerna väckta spörsmålet. Utskottet får i anslutning härtill erinra om att möjlighet föreligger för arbetarskyddsstyrelsen att medgiva av behovet påkallat undantag från bestämmelserna i 4 §.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition oförändrad;

B) att motionerna I: 501 och II: 582 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

C) att motionerna I: 500 och II: 581 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 9 maj 1950.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Sten, Hallagård, Wistrand, Nils Elowsson, Nerman, Bengtson och Weiland*;

från andra kammaren: herrar Jacobsson i Igelsbo, Hellbacken, Ryberg*, fru Johansson i Norrköping, herr Nilsson i Göteborg*, fröken Höjer, herr Jansson i Hällefors* och fröken Wetterström.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Wistrand* och fröken *Wetterström*, vilka beträffande reglering av arbetstiden vid flottning anfört:

Flottningsarbetet pågår endast en kort tid av året — omkring en månad — och en längre arbetstid än den i arbetslivet vanliga uttages under denna tid endast sporadiskt och då naturförhållandena sådant påkalla. Några starka sociala skäl för att reglera arbetstiden vid flottningsarbete förefinns alltså icke.

Flottningsarbetet är dessutom av sådan natur att det — liksom skogsarbete — varit undantaget från lagen om arbetstidens begränsning allt ifrån denna lags tillkomst. Detta har haft sin grund i att arbetstiden måste vara underkastad starka variationer och omöjlig att på förhand planlägga. En reglering av arbetstiden vid flottningsarbete i enlighet med bestämmelsen i lagen om arbetstidens begränsning synes för närvarande endast kunna genomföras under förutsättning att genom ett vidlyftigt dispensförfarande möjlighet lämnas till sådana undantag från lagens allmänna regler att den nu tillämpade arbetstiden i huvudsak uppehålls. Under sådana förhållanden synas oss omständigheterna tala för att flottningsarbetet även i fortsättningen icke underkastas arbetstidsreglering.

Under återopande härav yrka vi,

att Kungl. Maj:ts proposition nr 192 måtte avslås i vad den avser ändring av 1 § punkt f i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning,

samt att förty den föreslagna lagen om ändring i nämnda lag måtte erhålla följande lydelse:

Lag

om ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning från och med den 1 januari 1951 skall hava ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att 10 § 1 mom. samma lag icke skall äga giltighet efter den 31 december 1950.

1 §.

Denna lag — — — här nedan.

Från lagens tillämpning undantagas:

- a) arbete, som — — — ävensom fiske,
- f) skogsarbete samt kolning i mila, ändock att arbetet icke är att hänföra till skogsarbete, ävensom flottning,
- g) upptagning av — — — detaljhandeln äger tillämpning,
- k) arbete, varå arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer äger tillämpning, samt¹
- l) arbete, som — — — hans bostad.

¹ Enligt lag den 23 maj 1947 skall 1 § andra stycket k) hava denna lydelse endast t. o. m. den 31 december 1950. Eljest gällande lydelse är »k) sådant arbete i hotell-, restaurang- eller kaféerörelse, som är att hänföra till allmänhetens direkta betjänande, samt».